

Inhoud

Voorwoord: Vrijheid en democratie 9

Inleiding: Over leven in vrijheid, met breuken en schakels
tussen de generaties 11

**Glenn de Randamie
(Typhoon)**

29

*Vrijheid moet niet een
concept zijn, maar iets van
ons allemaal*

**Lotty Huffener-
Veffers**

45

*Echt vrij zijn we nog steeds
niet*

Adje Anakotta

57

De vijand zit in ieder mens

Rob Schouten

69

*Beschaving moet je ervan
weerhouden om alles
zomaar te zeggen*

Thierry Baudet

85

*Zijn het wéér de Duitsers die
ons de facto besturen*

Marion Bloem

99

*We zijn maar mensen,
maar moeten proberen het
goed te doen*

Jacques Grishaver

113

*Je moet altijd blijven
waarschuwen*

Hans de Zwart

127

*De Tweede Wereldoorlog
laat zien hoe belangrijk een
privéleven is*

Mient Jan Faber

141

*Ervaren van onvrijheid is
voor mij de sleutel*

Shirin Musa

153

*Ik leef voor menselijke
waardigheid*

Joke van Dijk-Bording

165

Ik ben onafhankelijk

Chris van der Heijden

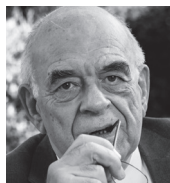
177

*Ik denk vaak: wat een leuke
wereld*

Jan Pronk

191

*Ik vond dat ik overal moest
zijn waar oorlog was*

Samira Bouchibti

207

*Niemand beperkt mij in
mijn vrijheid*

Nawoord 220

Vrijheid en democratie

Vragen wat vrijheid voor iemand betekent is als vragen wat water of zuurstof voor iemand betekenen. Het is vanzelfsprekend dat het er is en een gebrek eraan kan iemand zich moeilijk voorstellen. In dit boek wordt deze vanzelfsprekend lijkende vrijheid nader beschouwd.

9

Als oud-volksvertegenwoordiger betekent vrijheid voor mij dat je binnen een democratische rechtsstaat kan denken en zeggen wat je wilt zonder dat bang te zijn voor vervolging of bestraffing. Debat, vrijheid van meningsuiting en de vrijheid om het met elkaar oneens te zijn, zijn daarbij voor mij belangrijke begrippen. Binnen het parlement gaat het debat er soms hard aan toe en dat kan in de wetenschap dat dit binnen de parlementaire democratie mogelijk is. Dat is voor mij vrijheid.

Ik heb nooit onvrijheid meegemaakt. De generaties van mijn ouders en grootouders wel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ervoeren zij wat het betekent om niet te mogen zeggen wat je denkt, niet te zijn wie je bent en ook niet te kiezen door wie je bestuurd wordt. Onderdrukking, willekeur en angst bepaalden het leven.

Als Kamervoorzitter en ook nu als voorzitter van het Nationaal Comité 4 en 5 mei heb ik talloze herdenkingen en ook vele vieringen van onze bevrijding bijgewoond. Deze bijeenkomsten maken op mij een diepe indruk. Vooral ook omdat ik bij deze gelegenheden sprak met hen die de oorlog zelf meemaakten. Het vertellen van verhalen van generatie op generatie is van groot belang om zo de herinnering aan oorlog en bevrijding door te geven. Maar ook om te leren van dit verleden.

Tijdens de Indië-herdenking in Den Haag op 15 augustus 2014 verwoordde ik het als volgt: “Allen die hier bij elkaar zijn behoren tot de mensen die zich ten diepste bewust zijn van de waarde van het leven in vrijheid, in een democratie en rechtstaat. Allen die hier bij elkaar zijn behoren tot de mensen die weten, dat dat allemaal niet vanzelf spreekt. Dat realiseren we ons ieder jaar op deze plaats. Dat realiseren we ons ieder voor zich. Maar ook met elkaar.”

10 Het levend houden en doorgeven van deze verhalen en herinneringen aan nieuwe en toekomstige generaties is een belangrijke taak van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Ik hoop van harte dat de interviews in *Het vrijheidsboek* u ook zullen inspireren bij het doorgeven van uw eigen verhalen over de geschiedenis van de oorlog en de waarde van vrijheid.

Gerdi Verbeet

Voorzitter Nationaal Comité 4 en 5 mei

Lotty Huffener-Veffer

De Joodse Lotty Huffener-Veffer (Amsterdam, 1921) werkte als diamantsnijdster toen ze in 1943 met haar ouders en zus werd afgevoerd naar Kamp Vught. Daarna kwam ze terecht in concentratiekamp Auschwitz. Na de oorlog keerde zij als enige overlevende van haar gezin terug. Ze trouwde met een voormalig verzetsman en kreeg vier kinderen. Huffener heeft vijf kleinkinderen. Al tientallen jaren zet zij zich in voor de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog. In 1990 zette zij samen met andere oud-gevangenen de Vriendenkring van Kamp Vught op, die als doel heeft om het Nationaal Monument Kamp Vught te helpen bij de instandhouding van alle historische overblijfselen van het kamp, de gereconstrueerde elementen, de gedenktekens en de permanente tentoonstelling. Huffener heeft ook een uitgebreide website: Lotty.nl.

“Echt vrij zijn we nog steeds niet”

46

De Tweede Wereldoorlog heeft haar leven bepaald. Lotty Huffener-Veffer weet hoe het is om van je familie te worden weggerukt, ze kent de geur van de crematoria, overleefde Auschwitz. Als een van de laatsten kan ze vertellen over hoe het was, en vanuit een uniek kader reflecteren op vrijheid en onvrijheid nu. “Ik ga niet ruziemaken. Dat is voor mij vrijheid: elkaar respecteren.”

Ze haalt een vinger langs haar keel. “En toen is hij gevlucht naar Nederland.” Lotty Huffener (1921) heeft het over een veertienjarige jongen van Somalische afkomst. Huffener ontmoette hem tijdens een gastles die ze verzorgde op een school in de Amsterdamse Transvaalbuurt. Ondanks haar leeftijd is ze regelmatig op scholen te vinden, om te vertellen over haar Tweede Wereldoorlogervaringen. “Die jongen zat in groep acht, met kinderen die een paar jaar jonger waren. Hij heeft gezien hoe zijn vader en moeder...” En dan stopt Huffener met spreken, ze kijkt even voor zich uit. Ze zit in een gemakkelijke stoel in de woonkamer van haar Amsterdamse flat in Buitenveldert. Naast haar ligt haar tabletcomputer. Huffener herkent zichzelf soms in de verhalen van kinderen, vertelt ze. Ook al is het leeftijdsverschil tachtig jaar, dat maakt niet uit, misschien juist niet: Huffener was net volwassen toen de Tweede Wereldoorlog in Nederland begon. “Die jongen heeft alleen maar hele nare dingen gezien. Het is overal zo, dat vind ik zo erg. Voor ons was het ook heel moeilijk.”

Dit soort verhalen, van vluchtelingen die naar Nederland uitwijken, kunnen volgens Huffener helpen om het belang van vrijheid te verduidelijken. Om vrijheid een gezicht te geven. “Vluchtelingen

weten hoe het is om in weinig vrijheid te leven.” Ze vervolgt: “Dan is Nederland een eldorado, we leven in een geweldig vrij land. Maar toch zijn we ook hier nog steeds niet echt vrij. Je wordt altijd in een hokje gestopt, of je nou jong bent of oud – ondanks dat dit land niet meer in oorlog is. Nog steeds zijn er genoeg racistische mensen.”

Kindertransport

Lotty Huffener verhaalt over de oorlog. Ze heeft dit al onnoemelijk vaak gedaan, maar nog steeds is de emotie niet verdwenen: ze praat soms zacht en pauzeert af en toe, alsof de woorden te veel pijn doen. “We woonden in Amsterdam, waren diamantbewerkers en hadden daarom een Sperre. Maar dat heeft dus niets geholpen.” Toen de

47

Joodse diamantbewerkers In de Amsterdamse diamantindustrie werkten traditioneel veel Joden, bijvoorbeeld als diamantbewerker. Doordat voor dit beroep geen Gilde (een vereniging van vakgenoten) bestond, konden de Joodse nieuwkomers, die zich met name vanaf de zeventiende eeuw in Nederland vestigden, zich hierin specialiseren. De Joden hadden ook belangrijke handelscontracten met diamantdelvers. In eerste instantie werd het edelgesteente thuis geslepen, vaak op zolder. In de loop van de negentiende eeuw werd de industrie professioneler. Tussen 1870–1873 beleefde de diamantsector een grote bloei, toen in Zuid-Afrika een grote hoeveelheid diamanten werd gevonden. In deze periode begonnen meer niet-Joden in de diamantindustrie te werken. Bijna dertig procent van alle werkende Joodse mannen in Amsterdam was in 1906 actief in de diamantindustrie, tegenover bijna tien procent van de Amsterdamse Joodse vrouwen.

Digitaal Monument Joodse Gemeenschap in Nederland

Sperre Ongeveer 17.000 Joden in Nederland kregen tijdens de Tweede Wereldoorlog van de Duitsers een Sperre, een stempel op het persoonsbewijs waarmee uitstel van deportatie werd verkregen. Er waren allerlei redenen om voor een Sperre in aanmerking te komen, zoals lidmaatschap van de Joodse Raad (Joodse organisatie die op bevel van de bezetter was opgezet en de invoering van anti-Joodse maatregelen moest bespoedigen). Ook konden Joodse arbeiders soms een Sperre krijgen als ze belangrijk waren voor de Duitse oorlogsvoering. Zo kregen diamantbewerkers en -handelaren uitstel van deportatie, omdat Duitsland veel behoefte had aan industriediamant. Uiteindelijk werd vrijwel iedereen met een Sperre alsnog gedeporteerd en de meesten werden vermoord.

De Oorlog (NPS), Digitaal Monument Joodse Gemeenschap in Nederland, Onderzoeksgids Oorlogsgetroffenen woz

dreiging toenam, besloot Huffener om samen met haar verloofde naar IJmuiden te vertrekken, voor een vlucht naar Engeland. “Maar dat ging niet door. We zagen daar mensen elkaar bijna verscheuren om op een boot te komen, vreselijk om te zien. Een heleboel mensen hadden er niet op gerekend dat ze ondanks de Sperre toch gedeporteerd zouden worden.”

48 “De diamantbewerkers die niet waren gevlucht, werden op 11 februari 1943 uit huis gehaald. Dus wij ook – ik was 21. De Duitsers wilden in Kamp Vught een diamantfabriek opzetten en dankzij de registratie in het Amsterdamse bevolkingsregister konden ze ons makkelijk vinden.” Vanaf 1850 registreerde Amsterdam van al zijn inwoners onder meer naam, geboortedatum, beroep en godsdienst. “In januari werden al alle meisjes van de ateliers uit huis gehaald, dat wisten ze dus ook precies.”

Daar zat ze, in concentratiekamp Vught, met haar ouders en toen vijftienjarige zusje Carla. Ze werden van elkaar gescheiden en vier maanden later moesten alle kinderen tot zestien jaar weg: het Kindertransport. In ieder geval een van de ouders moest met het transport mee. De ouders van Huffener besloten zich beiden bij Carla te voegen. “Ik wilde ook mee, maar mijn moeder zei tegen me: ‘Blijf jij maar hier, dan is er tenminste iemand als we weer terugkomen.’” Lotty Huffener heeft haar ouders en Carla nooit meer teruggezien: ze werden vermoord in vernietigingskamp Sobibor in Polen.

Concentratiekamp Vught Tussen januari 1943 en september 1944 werden ruim 31.000 mensen opgesloten in ss-concentratiekamp Vught: zo'n 12.000 Joden en verder onder anderen politieke gevangenen, verzetsstrijders, Sinti en Roma. Ongeveer 750 gevangenen kwamen in het kamp om door honger, ziekte, mishandeling of executie. In het kamp waren een vliegtuigsloperij en een Philips-fabriek, waar de gevangenen aan het werk werden gezet. In juni 1943 werden alle Joodse kinderen tot zestien jaar, de meesten samen met hun moeder, gedeporteerd naar Westerbork en van daaruit vervoerd naar vernietigingskamp Sobibor: de Kindertransporten. De bijna 1300 Joodse kinderen uit Kamp Vught zijn vrijwel direct na aankomst in Polen vermoord. Sinds 1990 is Kamp Vught een Nationaal Monument. Huffener maakte zich met haar vriendinnen van de Vriendenkring Nationaal Monument Kamp Vught hard voor een monument voor de weggevoerde Joodse kinderen. Dit kwam er in 1999.

Kamp Vught